

HAUKIPUDAS

Kohteen nimi:	Kirkkoharju
MJtunnus	
Määrittys ja mj-luokka:	Asumuksenpohja/kivirakenne ja painanne
Peruskartta:	2533 07 KELLO
Koordinaatit:	p = 7226813, i = 3419659, z = n. 11-12
Kylä, kylänosa:	Kello, Vehkaperä
Tila, rek:no:	27:53 (pk 1981)

Haukiputaan kunnan kaavoituspäällikkö Markku Uusimaa ilmoitti allekirjoittaneelle kesäkuun alussa Haukiputaan Kellon Virpiniemeen johtavan tielinjauksen kartoituksen yhteydessä havaitusta mahdollisesta muinaisjäännöksestä. Uusimaan lähettämien kuvien perusteella kyseessä vaikutti lähinnä olevan myöhäinen kylmämuurattu kellari. Allekirjoittanut aloitti työt Pohjois-Pohjanmaan museossa kesäkuun 22. päivä ja kohdetta päästiin katsomaan 29.6.2009.

Kohde sijaitsee noin 6,5 kilometriä lounaaseen Kellon kylältä Virpiniemeen johtavan tien varrella, sen eteläpuolella, Vehkaperän kohdalla olevan Kirkkoharju -nimisen moreeniharjanteen korkeimman kohdan itäpäässä. Kirkkoharju on kivikkoinen hiekkaa ja soraa oleva moreenimuodostuma, joka on hakattu ja äestetty joitakin vuosia sitten. Kirkkoharjun kohdalla lähtee tie (Kirkkotie) pohjoiseen. Teiden risteykseen tulevien uusien teiden tiepohjia on jo osin kuorittu. Rakenne on näistä hieman itään, arviolta parinkymmenen metrin päässä nykyisestä tiestä. Rakenteen kaakkoispuolella on matala lahdeke. Maasto laskee sitä kohden niin, että vajaan kymmenen metrin päässä rakenteesta maasto on runsaat puoli metriä alempana kuin rakenne. Kohteen eteläpuolitse kulkee äestysura, joka lähimmillään on 1–2 metrin päässä varsinaisesta rakenteesta. Itse rakenne on säilynyt vahingoittumattomana.

Paikalla on kaakko-luodesuuntainen kaksiosainen rakenne, jonka kokonaispituus on lähellä viittä metriä. Sen ylärinteen puoleisessa luoteisosassa on sisämitoiltaan noin 2 x 2,2 metriä oleva kivirakenne, joka pääosin koostuu vaihtelevankokoisista nostannaisista. Rakenteen luoteispäässä on seinämänä kookas maakivi, jonka leveys on noin 90 cm, korkeus noin 70 cm ja syvyys noin 80 cm. Muut seinämät on ladottu jokseenkin huolellisesti kylämuuratuista kivistä. Kivirakenteen kaakkoisseinämässä, paremmin sen koillislaidassa, näyttäisi olevan noin 80 cm leveä aukko. Kiviseinämien ulkopuolella on noin metrin levyinen matala valli, joka lienee kuopanteen kohdalla kaivettua maata. Kivirakenteen sisällä länsinurkassa kuopan syvyys on noin metrin, mikä ilmeisesti on lähellä alkuperäistä syvyyttä. Muuten rakenteen sisäpuolelle oli valunut seinäkiviä ja maata. pohjoisnurkassa kuopan syvyys oli noin 60 cm vallin päältä mitattuna. Kivirakenteen kaakkoispuolella rakenne jatkui maahan kaivettuna tasapohjaisena matalana painanteena, jonka mitat ovat jokseenkin samat kuin kivirakenteenkin (ala noin 2,5 x 2,5 metriä). Syvyyttä painanteella oli 50–60 cm. Etenkin painanteen koillisyrjällä oli erotettavissa vallia, joka oli samanpuoleisen kivirakenteen vallin jatkoa.

Rakenteen molempiin osiin tehtiin koekuoppa paljastamalla pintaturvetta. Molemmissa paljastui runsaasti palanutta kiveä. Maannoksessa oli havaittavissa huuhtoutumiskerros, jota kivisyyden vuoksi oli hankala selvästi erottaa. Vastaava huuhtouma erottui myös vallin päälle tehdyssä pistossa. Alueen ulkopuolelle tehdyssä vertailukuopassa huuhtouma ei juurikaan eronnut rakenteen sisällä havaitusta. Käsitökseni mukaan tämä soittaisi rakenteella olevan huomattavasti ikää. Palanutta kiveä tavattiin paitsi rakenteen sisälle tehdyistä pienistä koepistoista myös rakenteen ulkopuolelta. Noin pari metriä kivirakenteen etelänurkasta etelään, painanteen lounaispuolelta, oli äestyksessä paljastunut runsaasti palanutta kiveä. Hyvin suuri osa palaneesta kiviaineksesta oli erityisen vaaleaa, patinoituneen

valkoista, hieno- ja tasarakeista ilmeisesti kerrostunutta kivilajia. Paikoin kivessä näyttää olevan kvartsi/kvartsiittia. Kyseessä voisi olla lähinnä kalkkikivi, mutta kivilajia en pysty varmuudella määrittämään. Paluumatkalla poikettiin Yliopiston kivimuseon kautta, mutta henkilökuntaa, joka olisi voinut kivilajin määrittellä, ei tavoitettu. Paitsi tätä vaaleaa kiveä, oli palaneiden kivien joukossa myös muita kivilajeja. Alueen äestysuria käytiin läpi, mutta palanutta kiveä ei tavattu muualta kuin rakeesta tai sen läheisyydestä. Hiiltä tms. ei havaittu, myöskään palanutta luuta saati kvartsi-iskoksia ei paikalta löydetty.

Kohteen sijainti maastossa on sikäli kiinnostava, että sen kaakkoispuolella on matala lahdella, joka ulottuu aivan kohteen vierelle, siitä lähimmillään runsaan puolenkymmenen metrin päähän kaakon suuntaan. Lahdelma erottuu mutkana 10 ja 11 metrin korkeuskäyrissä tiesuunnitelmaportissa, johon kohde on merkitty, mutta maastossa se hahmottuu selkeämmin huolimatta nuoresta mäntytaimikosta.

Kaikkienensa kohteesta voidaan todeta, että kyseessä ei ainakaan ole tavanomainen historiallisen ajan kellari, vaan pikemminkin (tilapäiseen?) asumiseen liittyvä rakennelma. Mikäli ajatus kohteen rantasidonaisuudesta asuu oikeaan, ajoittuisi se 11 metrin korkeuden mukaan (noin 85 cm/100 vuotta) rautakauden lopulle noin 800–900 luvuille jKr., jolloin kyseessä olisi varsin harvinainen rautakautinen kiinteä muinaisjäännös. Toisaalta mitään esineellistä tai muuta tukea kyseiselle ajoitukselle ei ole ja kohde toisaalta on varhaisen historiallisen ajan asutuksen vaikutuspiirissä. Vastaavia kohteita en kuitenkaan ole aiemmin nähnyt. Mielestäni kohdetta on pidettävä toistaiseksi tarkemmin määrittelemättömänä muinaisjäännöksenä.

Kankaalta ei tavattu kuvatus lisäksi muita rakenteita. Tosin pienet kivi- ja /tai maakuopat ovat voineet äestyksessä tuhoutua tunnistamattomiksi. Kohde on merkitty maastossa sinisin merkinauhoin.

Kohde tarkastettu: 29.6.2009

Kuvat: PPM DG VH 4:2009:02:01-12

Liite: Markku Uusimaan lähettämät tiesuunnitelmaportti ja sijaintikartta

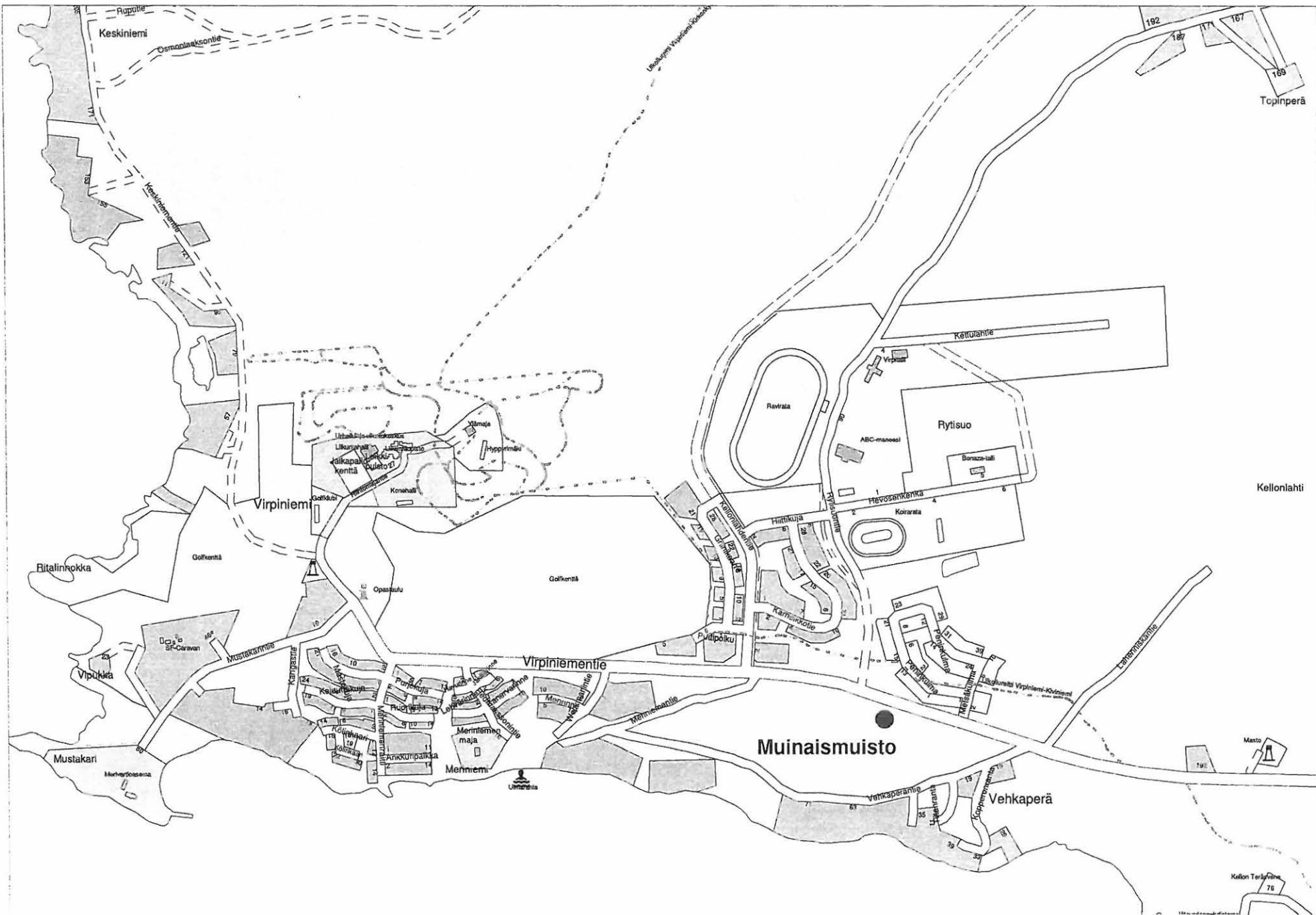
Oulussa 29.6.2009

Lisäys 29.7.2009/Mika Sarkkinen:

Paikalla käytiin uudestaan yhdessä tienrakentajien edustajien Pasi Pohjosen ja Minna Perätalon kanssa 29.7. Kohteen sijainti määriteltiin tarkemmin suhteessa tulevaan kevyenliikenteen väylän sijaintiin. Päädyttiin ratkaisuun, jossa väylää siirretään lähemmäksi tietä, niin että kohteen säilyminen mahdollistuu. Mitattiin kohteen sijainti ja siirrettiin kevyenliikenteen väylää kaksi metriä pohjoiseen. Muutoksen mukainen suunnitelma tulee piirrettäväksi uudelleen. Varoalue on niukka, mutta turvaa kohteen säilymisen.

Mika Sarkkinen
tutkija/Pohjois-Pohjanmaan museo

Keskiniemi

Virpiniemi

Virpiniementie

Muinaismuisto

Vehkaperä

Topinperä

Kellonlahti

Masto

Kellon Tervakivi 78

